

Юридичні науки

УДК 342.1(477.75)(470+571)

Корнійчук Іван Васильович

студент

*Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Корнейчук Иван Васильевич

студент

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Korniychuk Ivan

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Стороженко Олександр Сергійович

студент

*Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стороженко Александр Сергеевич

студент

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Storozhenko Oleksandr

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

Науковий керівник:

Новиков Олександр В'ячеславович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри державного будівництва

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

**ВХОДЖЕННЯ АР КРИМ ДО СКЛАДУ РФ ТА ІНШІ ВИПАДКИ
ІНКОРПОРАЦІЇ В СВІТОВІЙ ІСТОРІЇ
ВХОЖДЕНИЕ АР КРЫМ В СОСТАВ РФ И ДРУГИЕ СЛУЧАИ
ИНКОРПОРАЦИИ В МИРОВОЙ ИСТОРИИ
THE ACCESSION OF CRIMEA TO THE COMPOSITION OF RUSSIAN
FEDERATION AND OTHER CASES OF INCORPORATION IN THE
WORLD HISTORY**

***Анотація.** У статті проаналізовано питання анексії Кримського півострова Російською Федерацією в 2014 р, аналіз порушених Російською Федерацією міжнародно-правових норм та засад, порівняння з відомими випадками інкорпорації в світі та пояснення неможливості застосування відомих прецедентів до анексії Кримського півострову.*

***Ключові слова:** анексія Кримського півострову, Статут ООН, Російська Федерація, Україна, непорушність кордонів.*

***Аннотация.** В статье проанализирована аннексия Крымского полуострова Российской Федерацией в 2014 г., анализ нарушенных Российской Федерацией международно-правовых норм и принципов, сравнение с известными случаями инкорпорации в мире и объяснения невозможности применения известных прецедентов к аннексии Крымского полуострова.*

***Ключевые слова:** аннексия Крыма, Устав ООН, Российская Федерация, Украина, неприкосновенность границ.*

***Summary.** The article analyzes the issue of annexation of the Crimean peninsula by the Russian Federation in 2014, analysis of violations of international legal norms and principles by the Russian Federation, comparison with known cases of incorporation in the world an explanation for the*

impossibility of applying known precedents to the annexation of the Crimean peninsula.

Key words: *annexation of the Crimean peninsula, Charter of the United Nations, Russian Federation, Ukraine, inviolability of borders.*

Постановка проблеми. Анексія Криму має низку наслідків, як для самої Російської Федерації, так і для сучасної системи міжнародного права й міжнародних відносин і стосуються не лише європейського регіону, а й світу загалом. Росія є постійним членом Ради Безпеки ООН, членом ООН та усіх інших органах ООН, також була членом Великої вісімки, що безсумнівно, доводить її значимість та авторитет на карті світу. Після анексії Криму Росію було піддано нищівній критиці та введений комплекс санкцій, які послабили її економіку, також Парламентська асамблея Організації з безпеки і співробітництва в Європі визнала Росію військовим агресором. Тому аналіз даної ситуації, а також порівняння з випадками, які вже мали місце в світовій історії, є доцільним для розв'язання проблем, які можуть виникнути в подальшому в міжнародному та національному праві.

Стан досліджень. Питання щодо порівняння входження АР Криму до Російської Федерації та інших випадків інкорпорації в історії було проаналізовано такими науковцями як О.В. Задорожнім, Г.Б. Жировим, О.В. Марусяк та багато іншими.

Метою статті є аналіз входження АР Криму до складу Російської Федерації, її законність та легітимність, а також порівняння з іншими випадками в світовій історії та можливість повторення даної ситуації в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. В кінці лютого 2014 року групою «місцевих» проросійських бойовиків було захоплено будівлю Ради Міністрів і Верховної Ради Криму, в подальшому ситуація ставала більш напруженою, були введені кадрові російські війська та проведено

незаконний референдум, який порушував низку міжнародних норм. В тому ж місяці нелегітимною владою, окупованого російськими військами, півострова було підписано «Договір про прийняття Криму до складу Російської Федерації».

Щодо самого міжнародно-правового фундаменту вторгнення Російської Федерації в Крим та його окупацію, офіційна позиція Росії така, що народ Криму виявив бажання стати частиною Російської Федерації, використовуючи своє право на самовизначення та право на референдум. Росія встала на захист референдуму і проголошення незалежності парламентом Криму для того, щоб згодом виправдати анексію, спираючись на принцип самовизначення, передбачений в статті 1 Статуту ООН [1]; а якщо говорити конкретно не приводячи аргументом «волю народу Криму» та тому подібного, то дії Російської Федерації порушили низку основних принципів міжнародного права, закріплених у Статуті ООН, Декларації про принципи міжнародного права 1970 р. та інших актів на яких існує сучасний світопорядок, а саме:

- принципу незастосування сили та загрози силою (анексія Криму відбулась із використанням військ, про що прямо заявляв і В. В. Путін);
- принципу вирішення міжнародних суперечок мирними засобами (РФ, висуваючи претензії Україні щодо нібито утисків російськомовного населення Криму, взагалі нічого не робила для вирішення відповідних проблем, хоч і удаваних, шляхом переговорів; міжнародних спорів щодо державної належності Кримського півострова до анексії також не було);
- принципу невтручання у справи, що входять у внутрішню компетенцію держав (Росія нахабно втручалась у відносини між центральною владою України та владою і населенням Криму); –

- принципу співробітництва (РФ відмовилась від будь-якого співробітництва щодо проблем, які її нібито хвилювали);
- принципу рівноправності й самовизначення народів (військова окупація півострова та організація «референдуму» в таких умовах стали брутальним порушенням цього принципу);
  - принципу суверенної рівності держав (анексія частини території суверенної держави являє собою грубе порушення цього принципу);
  - принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань (анексією Криму порушено зобов'язання перед Україною, що містяться в Будапештському меморандумі про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 р. [2, с. 123], Договорі про дружбу та співробітництво між Російською Федерацією та Україною [3, с. 518], договорах щодо базування Чорноморського флоту РФ на території України 1997 р. [4; с. 18], Договорі між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон 2003 р.) [5, с. 293];
  - принципу територіальної цілісності держав (агресією, яка мала своїм наслідком окупацію та незаконну анексію частини території суверенної держави, Росія порушила територіальну цілісність України і протиставила її власним геополітичним інтересам).

Тому, на нашу думку, навіть якщо довіряти позиції Російської Федерації щодо «братської допомоги» народу Криму у праві його самовизначення, то стає зрозуміло, що така допомога є неспіврозмірною з тією низкою порушень міжнародно-правових норм, які несуть незворотні наслідки для всього міжнародного співтовариства.

Також, на міжнародній арені Росія цитувала прецеденти референдумів у Косово, Гібралтарі, на Фолклендах, в Шотландії, Пуерто-Ріко та на острові Майотта, як приклади того, що Захід (який протистоїть

референдуму в Криму), але, в той же час, визнав право на самовизначення і / або незалежність таких територій. Росія заявила, що хоча мова йде про різний правовий і історичний контекст, але фактом залишається те, що «жителям цих територій була або буде надана можливість висловити свою думку». Чому народ Криму повинен бути винятком [6]?

Спробуємо відповісти на це питання в даній статті. Якими б не були таємні мотиви Росії для вторгнення на Україну, необхідно з'ясувати, в чому причина російської анексії Криму. Причина, яка може стати виправданням в правовому полі для того щоб надати можливість Російській Федерації в майбутньому посилатися на сході України або в інших державах при подібних обставинах. Росія переконана, що міжнародне право на її боці. Ми вважаємо, що це не так. Офіційне виправдання Росії (тобто принцип самовизначення) - виправдання слабке. Крим - це не Косово і, звичайно, не має нічого спільного з будь-якими іншими прикладами, на які посилається Росія.

Щоб довести нашу думку про анексію Кримського півострову Російською Федерацією, потрібно розглянути юридичний аспект «приєднання». Договір про входження Республіки Крим до складу РФ підписувався абсолютно неправомочними особами: мером Севастополя Олексієм Чалим (посада, не передбачена українською Конституцією, мера – громадянина РФ «обрали» на мітингу), прем'єром Криму Сергієм Аксьоновим (обраний на цю посаду голосуванням Верховної Ради Криму, яке так і не було показане громадськості, оскільки відбувалося під дулами російських автоматів) та головою Державної ради Республіки Крим Володимиром Константіновим (посада, не передбачена українською Конституцією). Сумнівні й підсумки Кримського «плебісциту» 16 березня 2014 р., на яких міжнародні спостерігачі з Сербії, Угорщини, Латвії та Іспанії представляли ... ультрарадикальні напівфашистські рухи на зразок угорських «йоббіків» та сербських «четників». З таким самим успіхом

можна було покликати у свідки легітимності референдуму північно-корейських військових чи сомалійських піратів.

Тобто приєднання Кримської АР до РФ відбулося з порушенням норм міжнародного права та двосторонніх українсько-російських угод, без дотримання процедурних вимог, а відтак – із грубим порушенням Основного закону Російської Федерації [7].

У Раді Безпеки Російська Федерація відстоювала таку точку зору: цілий ряд держав, що зараз заперечують проти референдуму в Криму – визнали незалежність Косово. Можемо частково погодитися з тим, що косівські албанці “понаїхали” до Автономного краю Косово за часів Й. Броз Тіто, який певний час розраховував на приєднання керованої Е. Ходжа та М. Шеху Албанії до СФРЮ. Відтак уже в 1960-х рр. співвідношення албанців і сербів в Автономному краї становило 9 : 1 [8]. Але косовари-албанці, на відміну від кримчан, мали неабиякий час на роздуми – свою криваву боротьбу за звільнення вони проводили ще з 1981 р., і довели серйозність незалежницьких намірів на полях боїв, а не на «оперетковому» референдумі. Косово управлялося міжнародною комісією протягом восьми років, там було створене нейтральне середовище, яке дало змогу виборцям вирішувати ситуацію максимально неупереджено. Отримавши підтримку НАТО та сусідньої Албанії, самопроголошений (референдум 17 лютого 2008 р.) суб’єкт, на відміну від кримських “скороспілок”, не приєднався ні до США, ні до Албанії. Росія стверджувала, що Косово «проголосили без проведення референдуму, шляхом прийняття простого рішення парламенту, незважаючи на протести Белграда і той факт, що проголошення незалежності відбулося на фоні незаконної військової операції країн НАТО».

Ситуація в Косово розколола ООН. З одного боку, в Косово спостерігалися ескалація насильства і гуманітарна катастрофа. Сербія напала в Косово на етнічних албанців. Сили НАТО атакували Сербію.

Рада Безпеки дала дозвіл на присутність міжнародних миротворців в якості тимчасового уряду. Передбачалося, що Косово отримає реальне самоврядування. А з іншого боку, Рада Безпеки підтвердила суверенітет і територіальну цілісність тодішньої Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії (СФРЮ). Міжнародний суд ООН був скликаний для розгляду законності проголошення незалежності Косово в односторонньому порядку. Кілька держав, які брали участь в судовому провадженні, висунули припущення про те, що принцип територіальної цілісності заблокував зусилля, спрямовані на вихід зі складу країни без згоди метрополії. Одним з найбільш затятих опонентів була Росія. На думку Росії, вихід частини держави з його складу без волі на те останнього за рамками колоніального контексту дозволяється міжнародним правом тільки в частині самовизначення народів і при наявності екстремальних обставин, коли народ, про який йде мова, на постійній основі піддається тиранії в найжорстокіших формах, що ставить під загрозу саме існування народу. Позиція Росії полягала в тому, що населення Косово не вважається таким, у якого є право на самовизначення, і що немає екстремальних обставин і, зокрема, немає ризиків тиранії у відношенні до населення Косово.

Що стосується Пуерто-Ріко, Гібралтару, Шотландії і Фолклендських островів, важко зрозуміти, яким чином ці приклади можуть застосовуватися до факту анексії Кримського півострову Російською Федерацією в 2014 р.. Пуерто-Ріко є неінкорпорованою територією Сполучених Штатів з 1898 року, а референдум 2012 р. (затверджений законодавством Пуерто-Ріко) ставив питання, чи ввійде острів до складу США як його штату. Інші приклади, такі як Гібралтар, Фолклендські острови і Шотландія - це приклади референдумів, санкціонованих британським урядом.

За словами Віталія Чуркіна (російський дипломат, представник Росії в ООН), Росія продовжувала доводити, що випадок в Криму, виник у зв'язку з правовим вакуумом, що з'явився в результаті неконституційного збройного державного перевороту, здійсненого в Києві національними радикалами в лютому 2014 року, і прямих погроз з боку останніх навести «свій порядок» на території всієї України. Потім Росія продовжувала наводити аргументи, що передача Криму в 1954 році Українській РСР сталася «в порушення діючих на той час норм радянського законодавства і без урахування думки населення Криму» і що «після розпаду СРСР на протязі більше 20 років Крим намагався реалізувати своє право на самовизначення». Попри вищезгадане Російська Федерація, як країна, яка підписала угоди по Чорноморському флоту від 1997 року і Будапештський меморандум визнала в обох випадках територію України (що включає Крим), може тепер заперечувати, заявляючи, що приналежність Криму до України є спірним питанням.

Пункт 4 статті 2 Статуту ООН говорить: «Всі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються в їхніх міжнародних відносинах від погроз застосування сили проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з Цілями Об'єднаних Націй». Існують переконливі докази того, що до розпочатої анексії Росія в односторонньому порядку збільшила присутність своїх військ в Криму і застосувала свої сили для взяття під контроль аеропортів та інших об'єктів інфраструктури за межами військових баз Росії. Росія також заволоділа військовими активами України і захопила її територію. Це, здається, теж є порушенням, як мінімум, статей 4 і 6 угод про Чорноморський флот від 1997 року.

Чи були ці дії застосуванням сили з боку Росії? Агресія визначається в міжнародному праві як «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності

іншої держави або будь-яким іншим чином, несумісним зі Статутом Організації Об'єднаних Націй». Звідси випливає, що референдум і анексія Криму відбулися в контексті незаконного застосування Росією сили проти України.

Висновки. Агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалась з окупації та незаконної анексії Криму, матиме незворотні наслідки для всього міжнародного співтовариства. Росія створила небезпечний прецедент, за якого суперечності можуть вирішуватися не з огляду на справедливість та право, а базуючись на викривлених правових нормах і силі.

Література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
2. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31.05.1997 р. // Офіційний вісник України. 04.06.1999. № 20.
3. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України // Дипломатический вестник МИД Российской Федерации. Август 1997. № 8.
4. Угода між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту від 28.05.1997 р. // Дипломатический вестник МИД Российской Федерации. 1997. № 8.
5. Договір між Україною і Російською Федерацією про україно-російський державний кордон від 28.01.2003 р. // Офіційний вісник України. 18.06.2004. № 22.
6. Полный текст обращения Путина по итогам референдума в Крыму.
URL: <http://russian.rt.com/article/24532>

7. Макарчук В.С. Кримська авантюра Путіна (2014 р.): Аспекти міжнародного права та суспільної моралі / Макарчук В. С./ Вісник Львівського університету. Серія юридична: наук. вісник: зб. наук. праць. Львів. Випуск 96 (№5). С. 465-471.
8. Республика Косово. URL:
http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE